Til Studieutvalget

Fra administrasjonen/KEK

Dato: februar 2012

NOTAT OM SÆRORDNING PÅ EKSAMEN VED DET JURIDISKE FAKULTET

Innledning

Omfanget av særordninger ved Det juridiske fakultetet har over mange år vært stort. Trenden med et betydelig antall særordninger ved vårt fakultet har vedvart etter at behandlingen av søknader om særordninger på eksamen ble sentralisert til Studieadministrativ avdeling. Selv om det totale antall særordninger har økt på Universitetet i Bergen, står Det juridiske fakultetet i en særstilling når det gjelder antall kandidater som søker om og får innvilget særordning på eksamen.

Dette notatet vil behandle noen problemstillinger som bruken av tilrettelegging reiser, samt hvilke konsekvenser omfanget av særordninger har. Det vil også bli vurdert om det bør settes inn tiltak som begrenser omfanget av særordninger ved eksamen og i så fall hvilke tiltak som kan være aktuelle.

I notatet har vi valgt å ha fokus på tilrettelegginger som innebærer eksamen med bruk av PC. Øvrige tilretteleggingsformer[1] som benyttes vil dermed ikke bli spesifikt belyst i dette notatet.

Lov- og regelverk

Fakultetet har plikt til å tilrettelegge for studenter med funksjonsnedsettelser i studiehverdagen, men også under eksamen. Dette følger blant annet av universitet- og høyskoleloven § 4-3, og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Universitetets- og høyskoleloven § 3-9 pålegger dessuten fakultetet å legge til rette for at studentenes kunnskaper og ferdigheter blir prøvet og vurdert på en upartisk og faglig betryggende måte. Bestemmelsen kan sies å stille opp en tilretteleggingsplikt, men også en ramme for hvor langt tilretteleggingstiltak på eksamen kan gå.

I forskrift om opptak, studier, eksamen og grader ved Universitetet i Bergen § 27 er særskilt tilrettelegging til eksamen regulert nærmere. Bestemmelsen er utformet på bakgrunn av de plikter universitetet er pålagt som lærested.

Statistikk

I 2011 var det totalt 1640 eksamener med PC som tilretteleggingstiltak på universitetet. Av disse var 952 (58 %) kandidater på Det juridiske fakultet, mens de resterende 688 (42 %) var nokså jevnt fordelt på de øvrige fakultetene[2]. Med tanke på at Det juridiske fakultet har omtrent 14 % av den

[1] Utvidet tid, hviletid etc.
[2] Se vedlagt statistikk fra Studieadministrativ avdeling

totale studentmassen ved Universitetet i Bergen [3] fremstår 58 % som en uforholdsmessig høy andel av tilretteleggingene.

Totalt fikk 335 studenter tilknyttet Det juridiske fakultet innvilget søknad om å få benytte PC til eksamen én eller flere ganger – i gjennomsnitt nærmere 3 eksamener per student i løpet av studieåret 2010/2011. Det er også verd å merke seg at antall studenter med tilrettelegging i form av PC jevnt over øker fra første til tredje studieår, og at det er studieårenes *siste* emner at andelen er høyest.[4]

Den høye prosentandelen studenter med tilrettelegging kan eksemplifiseres ved å se på situasjonen for 3. studieår i 2010/2011[5]:

JUS131 Kontraktsrett II		
	Antall	%
Oppmeldte kandidater	575	13,73
Særordninger med PC	79	

JUS133 Rettskilde og metodelære		
	Antall	%
Oppmeldte kandidater	507	13,21
Særordninger med PC	67	

JUS132 Pengekravsrett		
	Antall	%
Oppmeldte kandidater	577	12,65
Særordninger med PC	73	

JUS135 Rettsstat og menneskerettigheter		
	Antall	%
Oppmeldte kandidater	477	16,41
Særordninger med PC	77	

Hvilke problemstillinger reiser et stort og økende omfang av særordninger?

Med de PC-saler universitetet per i dag kan disponere til eksamensavvikling er kapasiteten snart full. En fortsatt økning i antallet særordninger med PC vil medføre at universitetet må skaffe nye lokaler og PC-utstyr for å imøtekomme økte behov for tilrettelegging.

Et økende omfang av særordninger reiser også prinsipielle problemer. Som det framgår av gradsforskriften[6] for universitetet i Bergen § 27 skal

> *«[t]ilretteleggingen […] ha som formål å oppveie de ulemper funksjonshemmingen/ sykdommen/ skaden eller ammingen medfører, samtidig som man i størst mulig utstrekning skal sørge for at studentene prøves likt, i samsvar med kravet til faglig betryggende prøving, jf. universitetets- og høyskoleloven § 3-9, 1. ledd.».*

[3] 2000 studenter ved Det juridiske fakultet, totalt ca. 14500 ved hele Universitetet i Bergen
[4] JUS112 Arve- og familierett, JUS123 Forvaltningsrett II, JUS243 Allmenn formuerett – eneste unntak her er JUS133 Rettskilde- og metodelære.
[5] Disse tabellene inkluderer kun studenter med PC-tilrettelegging, så det reelle antall studenter med tilrettelegging er høyere. JUS134 Rettshistorie og komparativ rett er ikke tatt med her, i og med at man på vårsemesteret 2011 innførte hjemmeeksamen på emnet.
[6] Forskrift om opptak, studier, eksamen og grader ved Universitetet i Bergen.

Særordning med PC skal oppveie for de ulemper studentenes helseproblemer medfører for dem på eksamen, og på denne måten legge forholdene til rette for at studentene blir prøvet likt. Med et vesentlig høyere tilretteleggingsbehov blant studentene på Det juridiske fakultet, enn på universitetet for øvrig, er det grunn til å stille spørsmål om omfanget av tilrettelegginger ved PC er *for* høyt på vårt fakultet.

Bruk av PC på eksamen kan være problematiske i forholdet til universitetets- og høyskoleloven § 3-9, og det generelle likebehandlingsprinsippet.

For det første er det klart at bruk av PC av de aller fleste studenter oppfattes som en stor fordel i eksamenssituasjonen. Ikke bare er det lettere å disponere og redigere besvarelsen, men skriving på PC ligger dessuten nærmere den daglige arbeidsmåten som studentene er vant med. Blir studenter med mindre alvorlige problemer gitt rett til å bruke PC på eksamen vil dette kunne innebære en fordel på eksamen sammenlignet med den øvrige studentmassen. Det vil i så fall kunne være i strid med kravet til at studentene skal prøves likt.

For det andre vil studenter med mindre alvorlige tilretteleggingsgrunnlag få en uforholdsmessig stor fordel av særordning med PC sammenlignet med kandidater som har mer alvorlige sykdommer eller funksjonsnedsettelser mv. I dag blir PC på eksamen tildelt som tilrettelegging til kandidater med svært ulike tilstander (for eksempel helseproblemer). Studentenes grunnlag for å søke om særordning til eksamen kan for eksempel være nedsatt syn og/eller hørsel, dysleksi eller andre lignende diagnoser som nødvendiggjør bruk av PC, eller fysiske nedsettelser – for eksempel senebetennelse – som kan være av forbigående eller kronisk art.

Når Det juridiske fakultetet har en vesentlig høyere andel tilrettelegginger sammenlignet med øvrige fakultetet ved universitetet er dessuten nærliggende å stille spørsmålet om ordningen blir misbrukt, og om det har blitt for enkelt å få innvilget særordning med PC på eksamen. Ordningen er ment som et sikkerhetsnett med utjevnende effekt for studenter med ulike problemer og helseplager.

Det er vanskelig si noe sikkert om årsaken til at det er vesentlig flere kandidater som søker om tilrettelegging ved Det juridiske fakultetet sammenlignet med universitetet for øvrig. At det blant våre studenter er langt høyere forekomster av ulike funksjonsnedsettelser og sykdommer mv er statistisk sett ganske iøynefallende. De samme tendensene kan imidlertid også spores ved Det juridiske fakultet i Oslo, og ved Psykologisk fakultetet ved UiB.

Årsaken til det høye antallet særordninger med PC hos oss kan trolig til dels forklares med at jusstudenter er mer bevisstgjorte når det gjelder rettighetene de har som studenter. Til dels kan det høye antallet særordninger også forklares med karakterpresset som er på studiet, og at kandidater med problemer av denne grunn lettere søker om særordning hos oss, enn ved andre fakultetet.

Når det statistisk sett er et anormalt høyt antall særordninger med PC hos oss må imidlertid også deler av forklaringen på dette være at studentene utnytter ordningen, eller i hvert fall at det er for enkelt å få innvilget særordning med PC på eksamen.

For enkelte kandidater finnes det ikke andre alternativer enn PC som tilpasning på eksamen. Typisk vil dette være tilfellet for kandidater med dysleksi eller for eksempel synsnedsettelser. Disse

tilpasningsgrunnlagene kan sies å ligge i kjernen av hva som kvalifiserer for bruk av PC på eksamen. Per i dag er det en rekke mer perifere tilpasningsgrunnlag som også gir rett til bruk av PC på eksamen. I denne gruppen kan for eksempel senebetennelse plasseres. Felles for denne gruppen tilpasningsgrunnlag er at det her ofte vil være alternativer til PC på eksamen. For eksempel kan kandidaten innvilges utvidet skrivetid og/eller pauser, som kan veie opp for de ulemper tilpasningsgrunnlaget skaper for kandidaten.

Tiltak for å begrense omfanget av særordning med PC på eksamen

Strengere krav til uttalelser fra leger/relevant fagperson. Da fakultetet selv behandlet søknadene om særordning på eksamen ble det stilt krav om at studenten måtte attestere sitt tilpasningsbehov med uttalelse fra spesialist. Legeforeningen tok etter hvert opp dette kravet med fakultetet og mente at kravet ikke kunne opprettholdes.

Økt bruk av tilleggstid og/eller pauser i stedet for PC. Et alternativ til bruk av PC er at kandidatene blir innvilget tilleggstid og/eller pauser. Særordningen skal som nevnt veie opp for de ulemper tilpasningsgrunnlaget medfører for kandidatene, og således kan utvidet skrivetid og/eller pauser langt på vei imøtekomme studentenes behov. Erfaringsmessig vil imidlertid slike løsninger blir møtt med nye legeerklæringer hvor det eksplisitt framgår at studenten trenger PC på eksamen.

Bruk av rådgivende lege. Ved UiO ble det forsøkt å innføre en ordning hvor legeerklæring fra samskipnadens lege kun ble akseptert som dokumentasjon, og på denne måten oppnå en ensartet vurdering av kandidatene. Ordningen ble imidlertid aldri innført da den ble ansett å være i strid med fastlegeforskriften.

Universitetet kan imidlertid benytte seg av rådgivende lege gjennom SIB. Søknad med dokumentasjon legges fram for legen som vurderer om kandidaten trenger PC ut fra medisinske årsaker. På grunn av den store saksmengden vil en slik løsning legge beslag på svært mye av helsetjenestens tid og ressurser. Per i dag er helsetjeneste trolig ikke dimensjonert for dette.

Endring av regelverket-skjerping av kravet til PC på eksamen. Differansiering. Et aktuelt tiltak vil være å skjerpe vilkåret for særordning med PC på eksamen slik at kun enkelte tilpasningsgrunnlag gir rett på PC.

Eksamen på PC for alle studenter. En eksamensordning hvor alle studenter får ta eksamen på PC, eventuelt kombinert med utvidet tid og/eller pauser for studenter med tilpasningsbehov, vil innebære at studenten prøves likt eller likes mulig. Som en del av Dig-UiB har universitetet igangsatt pilotprosjekter for eksamensavvikling på PC. Våren 2012 skal blant annet ordningen prøves ut på utvalgte spesialemner på Det juridiske fakultetet. I følge Studieadministrativ avdeling vil det ta lang tid før dette vil være tilgjengelig på alle eksamener ved UiB.

Tilrettelegginger 2011

Totalt antall eksamener med tilrettelegginger	2470
Totalt antall eksamener med pc	1640
Antall jus	1182
Antall pc-tilrettelegginger jus	952
Antall individer totalt	859
Antall individer jus	335

	totalt	pc
JUS111 (2011)	29	27
jus111 (2012)	45	34
jus112	58	44
jus113	39	31
jus114	33	28
jus121	67	61
jus122	54	46
jus123	95	82
jus124	72	61
jus131	85	79
jus132	81	73
jus133	85	67
jus135	96	77
jus241	71	47
jus242	74	51
jus243	103	66
Valgemner	95	78
(24 ulike emner		